

L'immersion, où est la révolution ? (article en occitan)

Felip Hammel

Directeur du CIRDÒC i de l'ISLRF

LO CÒP DE TRON

En França dempuèi lo mes de junh de 1992 la lenga de la republica es lo francés.

En França, dempuèi lo 29 de novembre de 2002, l'immersion lingüistica es possible per quina lenga d'Estat que siá, mas pas per las lengas sens Estat, pas per las lengas regionalas, "per de que subrepassa las necessitat d'aquel aprendissatge". Es aquò l'argument.

Lo Conselh d'Estat, que sa tòca es de dire la legalitat, argumenta en pedagogia.

E dempuèi lo 18 de genièr de 2007, lo còde de l'educacion plaça la lengas que dison regionalas fòra lo sòcle comun de la coneissença ensenhat en primari.

Rai.

L'evolució dels tèxtes contra las lengas coma l'occitan demòra constanta e consternanta: 1992, alinèa 1 de l'article 2 de la constitucion. 1994 lei Toubon, 2002 Conselh d'Estat contra las circulàrias de Jack Lang e 2007 decrets d'aplicacion de la lei Fillon que parla pas pus de lengas regionalas...

E l'ensenhament en occitan demercé l'immersion precòça començat en 1979 a la Calandreta paulina, qu'endeven amb tot aquò?

« *E pur si muove!* » poiriam dire a la mòda de Galilèo.

L'immersion demòra de tot biais lo dispositiu mai eficaç per aprener una lenga. E malgrat lo vejair del Conselh d'Estat, demòran de parents pro intelligents per o saber e prene la libertat de ne far beneficiar los sieus mainatges. L'immersion en occitan viu, portada per la volontat capuda de parents plan decidits.

La question de la transmission de l'occitan d'una generacion cap a l'autra es LA question clau ont l'avenir de la lenga se jòga tot.

La lenga viurà se se parla cada jorn e per tot dire. E l'immersion es lo biais d'aprene una lenga per la parlar.

Per las societats d'ara, la quantitat bèla de saber que cal transmetre d'una generacion cap a la seguenta ven una dificultat. L'escòla fa debat. Las questions pedagogicas e didacticas se pausan e s'impausan. Nosautres occitans, i sèm sensibles. Saique lo lagui de l'avenir de la lenga nòstra i nos mene al pus mai? Sensibilitat de minoritat en perilh?...

Philippe Hammel est directeur du CIRDÒC – *Mediatèca occitana* à Béziers, établissement public à vocation interrégionale chargé de la sauvegarde, de la promotion et de la diffusion du patrimoine et de la création occitans. Il est également directeur de l'ISLRF, Institut Supérieur des Langues de la République Française, un centre de formation des enseignants des écoles immersives associatives créé par ABCM (alsacien), Bressola (catalan), Calandretas (occitan), Diwan (breton) et Ikastolas (basque), Bressola (catalan), Calandreta (occitan), Diwan (breton) et Seaska (basque).

Ont ne sèm amb l'immersion en occitan a l'escòla?

Las escòlas Calandretas contunhan de practicar e de revindicar l'immersion malgrat la pluèja sarrada de tèxtes desfavorables. La formacion iniciala dels regents, ela tanben, fa amb l'immersion per complir amb lo principi que ditz que "çò que fasèm far als mainatges, lo fasèm d'en primièr nosautres adults." Los qu'ensenharàn en immersion en occitan passan per l'immersion en formacion.

LA VARIABLA D'AJUSTAMENT

Un calandron (2), al cap del cicle 3 (CM₂), a de saber lo meteiss programa qu'un autre escolan mas en dos còdes lingüistics. Es lo « *caractère spécifique* (3) » de Calandreta, coma o ditz la lei francesa. Aquel caractèr especific es cognitiu.

Qué li ofrisca mai, l'escòla Calandreta al mainatge, per que n'aprenga mai?

Una annada escolara mai longa? Non. De classa mai bèlas? Non. Un equipament de classas mai adaptat? Non, puslèu lo contrari, bensai... D'effectius mai pichonets? Aquò èra vertat a las començanças, mas ara, l'Estat balha de mens en mens de pòstes e los inspectors d'acadèmias impausan que los mainatges sián tant nombroses dins cada classa coma dins las autras escòlas.

Fin finala, dins un temps e un espaci fisic que son meteisses, dins de classas comparablas, cal qu'al cap del cursus, los calandrons ne sapián mai.

Un còp conegudas las constants, lo temps, l'espaci e los efectius, demòra de trobar la variable d'ajustament.

L'ipotèsi que fasèm, es de plaçar la practica pedagogica coma un dels elements màgers d'aquela variable d'ajustament. Per fondar aquela practica pedagogica, tenèm compte de la pensada de Celestin Freinet, Francesc Tosquelles, Fernand Oury, Renat Laffitte, Jean Petit, Jean Pierre Changeux, Olivier Houdé... E mai d'autres, de segur.

LAS SCIÉNCIAS COGNITIVAS

Demercé l'ajuda de Boris Burle en 2000 e 2001, se sarrèrem mai de las trobadas de las sciéncias cognitives. La cèrca scientifica acèrta que, e mai abans la naissença, lo cervèl es lo sèti d'activacions electricas e bioquimicas autonòmas e que las primièras sinapsis i se brancan lèu: unes neurotransmetors, ja sintetizats, activan las primièras fendas sinapticas. Aquela activitat cerebrala primièra, ne vesèm ja los efieches quinesistics a l'ecografia. Las construccions cognitives inicialas esperan pas l'escòla.

A pro pena nascut, lo nèn contunha son exploracion cognitiva sens pausa ni relambi. Sabèm ara que lo quite temps de sòm participa a la mesa en òrdre sinaptica de la frucha de son exploracion: cada causa a sa lòga per la poder tornar trobar lèu e plan. Mielinizacion. Sabèm a l'encòp que los aprendissatges fundamentals son plan mai orièrs que çò qu'un Piaget podíá pensar. Per exemple? L'immersion lingüística àvia ja *in utero*, e la mesa en plaça de la memòria longa comença ja a l'edat de 9 meses aprèp la naissença...

Homo sapiens sapiens s'adapta al mitan, mentre que lo sieu genòma desplega son programa ontogenetic. Es lo sol animal que son programa genetic pren tant de temps per s'acabar aprèp la naissença. Çò qu'explicariá la part bèla del mitan pels aprendissatges. Jean Pierre Changeux, dins « *L'Homme de vérité* (4) », nos prepausa de concebre que la formacion de miliards de milions de sinapsis dins lo cervèl d'un èsser uman escapa un pauc al contraròtle absolut dels gèns. Paradòxa: sèm determinats pel genòma, e, pr'aquò, escapam a un determinisme genomic absolut. Çò mòstran las experiéncias fachas amb de bessons monoziòts. Aquelas doas personas distinctas e semblablas activan pas exactament las meteissa airas quand executan un prètzfach rigorosament identic. Doncas, lo genòma fa pas tot. Es plan probable qu'unes brancaments sinaptics sián seleccionats (o non) a respècte de l'istòria personala del subjècte. Es la part del mitan e de la vida viscuda, aquela part epigenetica, la qu'es pas determinada d'avança.

UNA LECTURA CRITICA

La societat francesa ont vivèm nos prepausa un modèl d'escòla eissit de la pensada revolucionara de dos sègles a, empetada per la politica imperiala de Napoleon Ièr e completada per quatre republicas e plan de ministres diferents.

Qué ne dire, d'aquel modèl, al lum de çò que mòstra l'immersion precòça?

Ja, podèm acertar que non, los aprendissatges primièrs esperan pas l'escòla (5)! Sulpic podèm afortir que non, los aprendissatges son pas conscients e rasonats tre la començança(6), e qu'o son pas sistematicament aprèp. Atestir que non, l'escòla es pas responsabla de la bastison cognitiva tota, e que se'n manca!

Dins la societat ont vivèm, l'escòla estructura fòrça l'annada calendara. Prepausa de lendals iniciatics, coma lo passatge al collègi o lo bachilierat. L'escòla es lo luòc ont la societat destria entre la joinesa escarsa, fina flor d'escient lins e la dels esperits ordinaris, la dels paucvals. Bourdieu o mostrèt plan e sas observacions son encara plan d'actualitat. Las inegalitats que denunciava dins *Les Héritiers* se son accentuadas dempuèi, e çò qu'ausissèm anonciar sembla gaire tirar cap a las far mermar. La maquina a destriar que se sona escòla fonciona de mièlhs en mièlhs! L'escòla es un luòc ont los mainatges s'atròban, còp e còp, encarat a la negacion de se. "Tu es nul!"...

De la negacion de se a l'òdi de se, lo camin se pòt far lèu. Los occitans ne sabon un quicomet!

Avèm la libertat de pensar. Avèm la libertat d'o pensar. E avèm la libertat de far quicòm mai que çò que prepausa lo modèl dominant. Que, bensi, la libertat vertadièra conjuga mai que mai lo vèrb far!

Per far a contra ronfle dins una societat ont la paraula es plan contrarotlada, cal de vam e de conviccion. Cal tanben trabalhar en còla mai qu'individualament. Per s'entrajudar. Per cercar las dralhas corrèctas e se bastir una pensada critica exigenta plan ligada a la *praxis*. Per pas imitar servilament los modèls dominants, avèm de s'obligar d'agachar los mots e de los metre en question. METRE EN QUESTION... Espandissèm la lectura critica dels mots e questionam çò que carrejan, lo vesidor tant coma l'amagat, lo subliminal.

S'agacham menimosament lo mot 'universal', per exemple. I aja un saber ensenhat a l'escòla que siá universal?

Qual ditz universal parla d'aquò que val per l'univèrs tot. Çò universal cap a l'encòp la planeta tèrra, de segur, mas tanben lo sistèma solar amb quitament las planetas extrasolaras coma la que descobriguèron lo 5 d'octobre de 1995 (7). Quin saber se pòca aplicar a l'univèrs tot?

Aquel adjectiu « universal » me sembla excessiu...

Çò qu'es excessiu manca de sens. Cal demorar prudent e parlar de mesura. Lo saber uman es uman. E disián un còp èra a bon èime *errare humanum est...*

La republica francesa faguèt de son escòla un pauc coma una magena, una icòna. Un objècte central e centralizant a l'encòp. Una institucion centralista, sul modèl de la gleisa romana en mai d'aquò, amb sos institutors missionaris, los famoses « *hussards noirs* (8) »... Una institucion un chic ufanosa. Eficàça per aprene a obesir, ça que la. La tendéncia actuala a prepaus de l'escòla en França es de quichar encara mai sus la question de l'autoritat, de la disciplina.

Aprene e obeir se conjugan pas parion.

Mas a Calandreta se devèm criticar tanben pel lengatge qu'emplegam per pensar l'escòla que volèm, nosautres. Podèm pas imaginar una minuta que de far autrament serà sens error! E nos cal questionar los quites mots occitans que fasèm virar cada jorn: regent, mèstre, classa, cicles, formacion...

Formacion. Vaquí un mot que tafura, aquel mot de « formacion ».

Ven del latin *forma, formae*, que designa lo dessenh exterior d'un objècte, un plan d'ostal o de bastiment, l'emprenta d'un mòtle ont se vòja un liquid que ne prendrà... la forma!

La formacion fin finala fa del subjècte uman un objècte ... format.

Mas cossí dire?

DIRE EXACTAMENT

Sensibles a la problematica de la lenga, cercam los mots condreches per pensar e dire mièlhs çò que fasèm. Paupejam. Desiram de copiar pas los mots dels autres sens passar per una analisi critica prealabla. E es pas brica aisit.

Se fasèm quicòm mai, cal inventar los mots per o dire. Mas qual sèm per prene la libertat d'inventar?

Las Calandretas son d'escòlas d'iniciativa populara. Talament que dins las Inspeccions Academicas, avisan e dison que, se i aviá pas las Calandretas novèlas, i auriá pas de doberturas d'escòlas. En acte, concretament, vivèm la question de la plaça, de las missions e dels limits de l'escòla.

Viure una question, aquò questiona. Per consequéncia de l'accion, questionam los parents per lo ròtle d'educator qu'an, e questionam las competéncias e las practicas dels regents tanben.

Desiram que los regents pòrten la lenga e que la parlen, sens vergonha, dins un esperit de dobertura. Lo contrari d'un esperit d'abandon. Desiram qu'enlarguen un pauc la plaça de l'occitan: aquò ajuda mai als calandrons per que parlen occitan.

Desiram qu'aculhiscan los aprendissatges non conscients(9) dins las classas, a mai los aprendissatges de l'en defòra, coma lo francés per exemple! Las desiram d'enaurar, las lengas, caduna amb son engenh. Volontam de las metre en parallèl e pas en guèrra. E coma pels pichons, volontam d'ajudar plan mai la qu'es en perill.

Volèm donar als regents las aisinas per que mestrejen cada còp mai l'immersion precòça dins totas sas dimensions, en particular la que ten compte de la biologia de l'animal uman per sos aprendissatges. Mas, desiram tanben que menen los mainatges, a palpas, dels aprendissatges non conscients cap a un foncionar mental de mai en mai reflexiu per acabar de prene consciéncia que s'aprenon. E fin finala, cossí mai s'aprenon. Los traire que vengan de mai en mai conscients d'aprene. E qu'avisèsson cossí se passa per cadun, que cadun o fa d'un biais diferent e especific...

Per avançar l'essencial demòra de menar una analisi critica collectiva e dobèrta cap a çò que fasèm. En tot transpausar puèi lo resultat per las practicas pedagogicas de cada jorn. E, fin finala de l'encautar!

Volèm unas practicas de classa qu'amoden una escòla occitana(10) avisada del subjècte aprenent. Que tengan compte de tot çò qu'un nèn, qu'intra en classa, sap ja. Prepausam als regents de pensar de prepausar als mainatges en classa un mitan de vida agradiu. Un luòc uman. Umanizat. Ont cada subjècte pòsca sentir qu'a la sieuna plaça. Qu'es qualqu'un (doncas qu'es pas nul, de segur), e qu'es pas sol. Desiram de trobar de regents capables d'acompanhar, en las anticipar un pauc, las construccions cognitivas e comportamentalas dels mainatges, sens mai negar la vida emocionala de cadun e del grop classa.

En classa prepausam als regents d'abandonar l'estatut de mèstre per prene lo d'institutor: aquel que met en plaça d'institucions dins la classa. D'institucions ajudairas, tant pels regents coma pels mainatges. Pas de magistre. Pas d'adult tot poderós. Per qu'aprengan, los calandrons, a respectar las leis e las institucions causidas pel grop a respècte del sieu viscut. Per qu'usen de mots e pas de tustes. Per que menen de projèctes, per qu'ajan temps e léser de mancar, e de tornar far de mièlhs en mièlhs, eles meteisses.

Cada enfant a d'aprene a inibir unes comportaments. Inibir tanben unas de sas representacions mentalas per las remplaçar per d'autres pus elaboradas. Es lo famós conflicte cognitiu ont se jòga l'abandon d'idèas aproximativas per n'adoptar de mai scientificas. Cada mainatge aurà de viure la frustracion en tot la sublimar. Doncas, la classa farà de frustracions e, per las trespasar d'un biais uman, voldrà de regulacions institucionalizadas. De luòc ont se parla « per de verai », ont los mainatges participan realament. Un espaci estructurat, un espaci regulat. Mitan de vida collectiva ont de règlas, de leis, salvan la plaça de cadun. L'afar bèl de la vida de classa es aquel de l'autonomia de cadun dintre un grop estructurat per sas institucions: lo « conselh », los « mestièrs », lo « Qué de nòu », enfin, l'atomium(11) tot.

Assajam de sensibilizar los regents futurs als luòcs institucionals e als ròtles de cadun dintre los luòcs aqueles. Luòcs ont la paraula es partejada e ont es ela que càmbia lo viscut collectiu e individual. Ont s'entrescotam. Ont lo que parla clarifica sa posicion: « parli en tant que(12) ... » e ont lo qu'escota respècta la paraula de l'autre. Luòcs ont la paraula es virada cap a l'accion comuna, e ont los mots escambiats respectan las personas. Fin finala, lo contrari d'un luòc ont siá la paraula qu'engimbe la paraula dins un discors desrabat de la realitat concreta e activa.

Trabalham per que que los parents sián pro assabentats e entenduts de las practicas pedagogicas nòstras: per exemple amb lo quasèrn per parents e vesitaires de la classa, e los acamps, los « rescambis ». Tant val assoldir que cercam lo biais d'associar realament los professionals amb las maires e los paires(13) al projècte pedagogic... Oram per que los parents ajan una plaça digna dins l'escòla de lors mainatges, sens venir prene la plaça dels ensenhaires.

FAR « DE VERAI »

Desiram que cada calandron aprenga la lenga occitana per la parlar. Desiram que cada calandron aprenga lo còde eschrich per produir de pensada eschricha!

Prepausam als regents futurs de privilegiar lo sens de l'activitat viscuda pels mainatges. Aquò vòl pas dire que sèm contra la question de la mesa en forma de las produccions, de segur, nimai que se trufam de la sacrosanta ortografia! D'aitant mai que la practica de l'internet, l'us de las adreças electronicas en particular, plaçan l'exactitud ortografica a un nivèl de rigor dels pus implançables...

Volèm que los regents de l'escòla que fa l'immersion en occitan, aquela iscla sociatala de talha redusida dedicada a la cultura nòstra, n'enauren las valors fonzas: mesura, paratge, amor, non violéncia... Que las fagan partejar, que las fagan inventar tornarmai pel mainatge d'uèi. Per exemple, presariam que los ensenhaires pòscan far passar lo bèl parlar e lo ben parlar: la literatura orala, aquel biais dels contaires! E la poesia... E l'amor del teatre...

En classa, noirits de lengas, de culturas, d'orals variats e d'escriches chucoses, lo nèn, sens pression inutila, ensajan e ... sabon far. Sollicitats e actius tant en classa coma en defòra, n'aprenon...

La classa ont s'apren al pus mai, la pensam suava, fleissa per cada mainatge... levat als moments de conflictes, ont ven un mitan critic, un luòc que limita cadun!...

Limita legitimament tre que las marcas i son claras, partejadas, entendudas e anonciadas. Parladas. Clavadas amassa. Fin finala, lo regent que pensam es lo contrari d'un autocrata repressiu e autoritari en classa. A l'encòp, es pas un adult flac, absent e indiferent als eveniments de la classa. Lo ròtle del regent es de garantir que las institucions regularàn la vida comuna, e que las règlas desrevesidas amassa, las s'aplicarà a el tant coma als mainatges.

QUANT EXACTAMENT?

Cada persona umana a son istòria personala. L'escòla n'es pas qu'un capitol. Per cada calandron es colorat d'occitan.

Quina part prenga l'occitan de l'escòla per la vida d'un calandron?

Vivèm 8 766 ora l'an. Los calandronets de tres ans d'edat passan mai o mens 855 oras(14) en classa, temps d'una annada. Aquò lor fa 9,75% de lor temps de vida annala. Percentage modèste.

Cada calandron viu una situacion problèma de las pus bèlas (15)! S'i bastirà un fum de representacions mentalas complexas. Sas capacitats de tractament de l'informacion, particularament sollicitadas, abaliràn de construccions cognitives encara mai vivas. Pensam que la varietat e la complexitat dels mitans de vida dels calandrons los tiran cap a la creacion d'un cabal (16) cognitiu pus potent.

En 2001, l'INSEE publiquèt que la television preniá mai de temps als enfants que non pas l'escòla! (mejana estadística). Podèm dire que lo public escolar càmbia. La societat los « ten d'entelevisionats »!

Tot mòstra que la generacion de l'an 2000 a viscut una evolucion tripla:

- 1) L'immersion dins lo mitan familhal a plan mermada. Papà e maman trabalhan. Son pas gaire a l'ostal. E la familha es sovent redusida a un solet adult.
- 2) Los mèdias prenon de mai en mai de plaça dins la vida dels mainatges. Aqueles enfants son en « immersion mediatica » per mai d'un milierat d'oras cad'an. En mai d'aquò, i son de mens en mens acompanyats.
- 3) La societat questiona l'escòla, e l'escòla, trantalhada per una societat que dobta, patís. Tot aquò amplificat e recocat pel mèdias. Çò que fa pujar lo lagüi parental. Acaba per tocar los mainatges.

A aquel neopublic escolar, imatginam que li fa mestier unes regents plan aprestats als biaisses d'uèi mas que trantolhen pas d'anar a contra ronfle de la dominança societatala. De regents afortits que s'asemplan per obrar en còlas pedagogicas mutualistas, partejairas. Còlas pedagogicas ligadas en cooperacion d'aquí entre aquí amb las còlas associativas.

PRAXIS E MITAN

La practica de classa es una alquimia fina, facha de preparacions, de representacions a priòri de l'ensenhaire, de politica pedagogica de classa tanben, de tacticas didacticas aprestadas. La classa comença coma una construccion virtuala a priòri. Lo regent la pensa, la prevei. E aprèp, la viu. E la vida es plena de suspesas.

Per exemple una jornada de classa de sièis oras cap tres cent seisanta minutas (360'). Doncas unas vint e un mila sièis cent segondas (21 600")... E un regent viu cada segonda amb un vintenat de calandrons. Cada persona umana viu cada segonda de son biais. Una classa pendent sièis oras son quatre cent cinquanta tres mila sièis cent segondas viscudas (456 600"). E la resultanta d'aqueles viscuts es la vida gropala de la classa. Demest aquelas quatre cinquanta tres mila sièis cent segondas de viscuts parallèls dins cada jornada de classa, cadun es en accion, en emocion, en reaccion e pren de microdecisions. Adesions e refuses. Desirs. Pulsions. Blocatges. Conflictes. La practica de classa es un forum d'emocions(17).

La classa es una microsocietat umana.

Somiada per un regent que l'aprèsta, l'anticipa e la prevei, es tanben reala e sens complasença.

La practica de classa es aquel compromés entre lo desir de l'adult (e de la societat que l'encarga de sa tòca) e la vida reala, videntia, viscuda.

Res de revolucionari, aquí dedins. Freinet, Freud e Lacan, sintetizats per Oury e Laffitte se n'entrevèron.

Per contra tractèron pas de l'immersion. Ni de la contrastivitat entre la classa e l'endefòra dins una vision gestaltiana dels aprendissatges. L'immersion en occitan es un apondon en mai, amb dos brancs:

- Amoda una situacion problèma giganta: parlar una lenga dominada e ne far la lenga ensenhanta...
- Dobris oficialament la pòrta de l'escòla als aprendissatges non conscients!

Doas dralhas que capviran la problematica de l'escòla. Joan Petit aviá plan rason: aquí la revolucion.

Contrastivitat e aprendissatges non conscients son los dos concèptes claus d'aquela revolucion per las practicas de classa en immersion.

La part bèla e mai orièra dels aprendissatges umans eisson d'una situacion immersiva e son de tipe non conscients. Aital s'aprenèm de se téner seguts, de marchar, de parlar... Condemnar lo principi de l'immersion en pedagogia es condemnar los aprendissatges mai fundamentals e, totun, una part dels autres, probablament...

Condemni los que condemnan l'immersion.

Aqueles aprendissatges non conscients, demòra de los estudiar menimosament, de ne tirar las consequéncias totas per la classa. Imatginam de conjugar situacions immersivas amb tacticas didacticas en contrastivitat dins de classas amagestradas coma de microsocietats organizadas e reguladas per que sián de mitans rics, ecologicament rics de vida cognitiva viscuda per cada mainatge. Pensar la classa coma un parcil ont es possible per cada calandron de far tant e mai, doncas d'aprene al pus mai. Aprène, coma consequéncia de far. Doncas la classa coma un vertadièr mitan de vida, valent a dire d'accion. Rède d'ecologia cognitiva...

FAR (EN) FISAÇA

Luòc de vida partejada ont s'impausa la necessitat de la fisança e de la mutualizacion. En marcar que necessitat es pas escasuda...

Fisança dels parents cap a l'escòla, quitament siá en occitan! Fisança dels regents cap als parents, malgrat aquela ànsia parentala que buta, de còps que i a.

Mas, fisança subretot cap als mainatges!

S'aprenon. Semblan nascuts per aquò far. E las institucions de classa estructuran lor drech de far en classa, cadun a respècte de son possible, cadun a son mail (18).

La tòca?

Estalviar pro de plaça a cada mainatge per que se sentiga pro en seguretat afectiva per FAR en autonomia. Demandem-nos, en particular, se fasèm realament fisança als mainatges per que s'aprenan de legir en occitan a la començança del cicle 2? La fisança que parli es una tòca...

Cal que concediscam als calandrons lo temps necite per qu'inventen, cadun, aquela capacitat de legir lo francés **deperles**, a partir de çò qu'an après en occitan.

Baste qu'aculhigam las errors amb tranquilat. Coma de marcas provisòrias d'un aprendissatge encaminat. Coma un provisòri que cambiarà. L'error? Un quicòm que ne parlam, simplement, per la mièlha subrepassar. Adults, tenèm-nos suaus! Los mainatges s'aprenon tre que fan quicòm. Sabèm plan que lor podèm far granda fisança, als mainatges, per mestrejear doas lengas a l'encòp.

Demòra de l'experimentar de mai en mai aquela fisança, e de la saber partejar.

Sabèm que pendent nòstras accions autonòmas bastissèm de rets neuronals operacionals dins nòstre cervèl. *Homo sapiens sapiens* s'adapta en tot aprene e apren per s'adaptar. Es una característica importanta de l'espècia. Los calandrons s'adaptan a una escòla occitana plantada al bèl mièg d'una societat que fa tot per negar aquela lenga... Los parents s'adaptan tanben. S'i assajan, almens. Los mai disponibles s'i afanan.

De cada situacion que vivèm, de la varietat e de la complexitat dels estímul que recebèm, de la quantitat e de la noveltat dels òrdres neuromusculars que manda nòstre cervèl per agachar, escotar, se mòure, parlar, se calar etc, de tot aquò naisson de conexions cerebrals novelas, de possibilitats comparativas mai amplas, d'escasenças cognitives mai expandidas. Un milantàs de cellulas cerebrals s'entrebran per trobar e porgir una resposta adaptada a cada situacion problèma viscuda. De rets nòvas s'installan.

Per me far una idèa d'aquò, qu'es fòrça teorica e abstracte, me figuri lo cervèl coma la tèrra vista dempuèi la luna: autopistas, aeropòrts, rotas, camin ferrat, vilas, vilatges e ostals se veson pas. Pasmens i son. N' i a que se bastisson. D'autres son desrocat. D'avions, de batèus, de camions, de veituras, de biciletas circulan. O vesèm pas, mas i son. Cadun traspòrta quicòm e fa un servici per l'anar del tot. A còps n' i a de novèls. Cada còp tanben, n' i a de copats e de perduts. Aital vesi aquela activitat cerebrala: a l'imatge de l'afanatge uman sus tèrra, amb la diversitat, la complexitat, la quantitat(19).

La bastison cognitiva umana es una profusion. Profusion excessiva, vitala.

Aquel abondi d'estímul e d'activitat de tractament cerebral nos informa a prepaus de la natura, dels objèctes, de las personas e de sos comportaments, de las relacions entre los umans... Los brancamets neuronals traçan las dralhas de la cognicion e de de las memòrias que son nòstras responsas, mai o mens pertinentes, al mitan. Rason per qué podèm induire que l'input(20) perceptual e afectiu ofèrt per un mitan uman a un nèn patrona l'alogatge del foncionament cognitiu al nivèl cortical. E pels calandrons, las lengas ne son las claus. Tot bèl just!

CONSCIENS DELS APRENDISSATGES NON CONSCIENS

De tot biais, cresi que podèm escriure que contrastivitat amb varietat son las caracteristicas dels mitans pus constructivistas, cerebralament.

De dos ans d'edat, lo nèn intra a l'escòla en cicle 1. Es al bèl mièg d'aprendissatges non consciens. Los estudiam. N' i a belcòp! Cal dire que, d'aqueles aprendissatges, lo subjècte uman ne farà bon profièch, que d'unes, se'n servirà sa vida tota. Probablement, son las basas, los fondaments, l'ossamenta, l'apevason de las construccions cognitives umanas. Los aprendissatges consciens e racionals s'apiejan suls fondaments aqueles, e la classa comença pas las construccions cognitives: las contunha.

La classa en occitan, la pensam coma una microsocietat contrastiva, coma un espaci d'ecologia cognitiva que son apaveson es la situacion problèma de l'occitan dins nòstra societat.

Per cloure d'una formula, prepausi a Calandreta, escòla occitana, de venir de mai en mai una escòla conscienta dels aprendissatges non consciens!

Felip Hammel amb l'ajuda dels collègas de la còla dels paissèls ajudaires de l'establiment *APRENE*. 2007.

- (1) Referéncia explicita e omenatge al títol del darrièr libre publicat pel professor Joan Petit, *l'immersion : une révolution !* Publicat a compte d'autor en 2001 en cò de l'editor Jérôme Do Bentzinger. Jean Petit ensenhèt a l'establiment *APRENE* de 1996 a 2002. Defunctèt al mes d'abril de 2003 e dempuèi, en França, un silenci e un vuèg l'an remplaçat.
- (2) Escolan d'un dels 42 establiments Calandreta.
- (3) Expression tirada de la lei.
- (4) Jean Pierre Changeux, *L'Homme de vérité, Odile Jacob*, abril de 2002, pagina 283.
- (5) La lei d'orientacion de 1989 nomena lo cicle 1 « cycle des apprentissages premiers ». Ço qu'es un contrasens. Tot parier coma se parla d'escòla mairala ont la tòca es de desseparar lo mainatge de sa maire...
- (6) Fau referéncia al discors oficial de la tresena republica a prepaus de l'escòla de la *RASON* contra l'escòla de la *RELIGION* o contra l'embarament mental dins los « *PATOIS* ».
- (7) Gliese 876, que gira al torn d'una estela sonada 51 Peg e qu'es la tota primièra identificada per l'òme delà del sistèma solar. Apondi que lo mot universal enclaus quitament çò encara desconegut de l'univèrs.
- (8) Tè ! Es una formula militar, aquò, non ? Coma los famoses « *odres du jour* » de cada acamp !...
- (9) Referéncia non cavada a un trabalh de cèrca menat a l'establiment *APRENE* a prepaus dels aprendissatges non consciens en cò dels mainatges. L'article aqueste permet pas de dintrar dins lo còr de la question.
- (10) Per que los mainatges siàn bilingües dins una societat que fa pas gaire de plaça a l'expression *EN OCCITAN*, cal que l'escòla siá occitana.
- (11) Expression emplegada per Renat Laffitte per far un imatge de las relacions sarradas que las institucions de classa tenon entre elas.
- (12) Parlar en tant que paire, en tant que regent, en tant que calandrin es pas la meteissa causa coma de parlar en tant que president d'associacion d'escòla, etc. Question de nivèl de responsabilitat e de registre de paraula.
- (13) Es la tòca de la formacion iniciala prepausada als regents. Tòca d'avalorar...
- (14) En teoria l'annada escolara compta 936 oras de classa, mas amb las pichòtas malautiás, se redusís tojorn un pauc.
- (15) Banha, a l'escòla, dins una lenga que la societat valoriza gaire. Experimenta la diglossia, l'inegalitat d'estatut entre una lenga dominant e una lenga dominada. Avisa la precaritat de la plaça e de l'estatut de l'occitan. Son de vertadièras situacions problèmas... Se limita pas a la question de l'emplec del mot « patois ».
- (16) Al sens de capital.
- (17) Referéncia a António Damasio dins « *L'erreur de Descartes* » *Odile Jacob* 1995.
- (18) Legir Renat Laffitte et lo grop « vers la pédagogie institutionnelle » dins « *memento de pédagogie institutionnelle* » publicat en cò de Matrice en 1999.

(19) Es pas qu'un imatge e sabi ben que comparason fa pas rason. Puslèu qu'una comparason, per plan far, auriái degut descriure menimosament cada categoria cellulara del cortex e del neocortex, los axònas amb las dendritas, las fendas sinapticas e los neurotransmetors coma l'acetilcolina, o l'acidi gamma-aminobutiric en dire çò que la cèrca cognitiva sap de cadun. Mas la plaça mancariá aquí per aquò far.

(20) Mot d'origina angloparlanta que designa lo volum d'exposicion d'un subjècte a una lenga, o, per expandi de sens, a una situacion particulara.